

Agnieszka Pietrzyk

Sprawozdanie z VII Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej na temat "Przemoc w rodzinie : diagnoza, orzecznictwo, metody interwencji, profilaktyka"

Chowanna 1, 88-92

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 1997	R. XXXIX (XLX)	T. 1 (8)	s. 88—92
------------	--	---------------	-------------------	-------------	----------

KRONIKA

Sprawozdanie z VII Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej na temat: *Przemoc w rodzinie* — *diagnoza, orzecznictwo, metody interwencji, profilaktyka*

Konferencja w Katowicach w dniach 21—23 listopada 1996 roku adresowana była do wszystkich, którzy zdają sobie sprawę z tego, jak ważny jest problem przemocy we współczesnej polskiej rodzinie w okresie trwających przemian ustrojowych.

Intencją organizatorów, w tym Honorowego Komitetu, a przede wszystkim Komitetu Organizacyjnego pod kierownictwem prof. dr. hab. Jana Stanika z Katedry Psychologii Klinicznej Uniwersytetu Śląskiego, było zainteresowanie problemami przemocy wewnątrzrodzinnej — ofiar i sprawców — możliwie najliczniejszego grona. Stąd charakter konferencji ogólnopolskiej, która zgromadziła przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych (psychologów, psychiatrów, pedagogów, socjologów) z rozlicznych ośrodków akademickich — uniwersytetów z Katowic, Krakowa, Wrocławia, Poznania, Szczecina, Lublina, Łodzi, WSP z Częstochowy, WAM z Łodzi. Nie zabrakło też przedstawicieli instytucji zajmujących się przemocą rodzinną od strony praktyki: szpitali w Zabrze, Pruszkowie, Branicach, Sądu Wojewódzkiego w Siedlcach, KW Policji w Katowicach.

Udział prawników w konferencji był nader skromny, gdyż poza zgłoszeniem tytułu wystąpienia nikt nie przedstawił prawnej analizy zjawiska przemocy wewnątrz rodziny.

Referat wprowadzający wygłosił prof. dr hab. Jan Stanik. Autor zaakcentował złożoność zjawiska przemocy w rodzinie, zarówno wobec dzieci, jak i wobec dorosłych, oraz wielokierunkowe jego badania: psychologiczne, psychiatryczne, pedagogiczne, socjologiczne, kryminologiczne i prawnicze. Kolejne wystąpienia prezentowały ową wielokierunkowość badań.

Najliczniej wystąpili psychologowie — teoretycy i praktycy. Szczególne zainteresowanie wzbudził referat dr Renaty Stefańskiej-Klar z UŚ, na temat *Doświadczenie przemocy przez osoby autystyczne — granice subiektywizmu i ich znaczenie dla obiektywnych konsekwencji*. Referentka poddała analizie nie tylko swoje doświadczenia z pracy z dziećmi i młodymi dorosłymi, dotkniętymi syndromem autyzmu, ale i światową literaturę o stosowaniu tzw. ułatwionej komunikacji jako metody uzyskiwania zeznań w śledztwie i sądzie. Sukcesy i niepowodzenia uzyskiwania tą drogą wartościowych komunikatów od osób autystycznych nakazują wielką ostrożność w powoływaniu tych osób na świadków — to główna konkluzja autorki referatu.

Dr Mirosław Draheim z UAM przedstawił wyniki swych badań pilotażowych poświęconych rzetelności treściowych kryteriów wiarygodności zeznań w sprawach o nadużycia seksualne wobec dzieci, a dr hab. Waldemar Domachowski z tego samego Uniwersytetu ukazał meandry pojęcia „dobro dziecka” jako kategorii w ekspertyzach psychologicznych w sprawach o przemoc w rodzinie. Obaj referenci podkreślili, że korzystanie z wiedzy psychologicznej wymaga redefiniowania przepisów prawa. Dotyczy to przede wszystkim ustalenia odpowiedzi na kwestię, w odniesieniu do jakich elementów pytania sądu może się odnieść psycholog, korzystając z wiedzy, a nie z przekonań.

Dr Anna Wolska z Uniwersytetu w Szczecinie zaprezentowała temat *Wybrane problemy orzecznictwa psychologicznego w sprawach o moralne i fizyczne znęcanie się nad rodziną*. Wyniki jej badań pozwalają stwierdzić, iż zachowanie agresywne badanych przez nią osób wynikało z przesłanek osobowościowych; psychiatrzy w przeważającej mierze orzekli u nich również zaburzenia osobowości.

Mgr Janina Trancbor z Sądu Wojewódzkiego w Siedlcach ukazała trudności w orzecznictwie w sprawie uzależnienia od alkoholu. Uzależnienie to było przyczyną przemocy w rodzinie, co skutkowało wytoczeniem sprawy karnej z artykułu 184 k.k.

Dr Zdzisław Majchrzyk z Kliniki Psychiatrii Sądowej w Pruszkowie przedstawił temat *Doświadczenie przemocy w rodzinie u zabójczyń*. Wyniki jego badań ujawniły, iż w dziecięcym doświadczeniu zbrodniarek przewijało się przeżywanie przemocy wewnątrzrodzinnej, która zaburzyła rozwój psychiczny i społeczny tych kobiet.

Związek pomiędzy pozycją władzy w rodzinie a skłonnością do bycia agresywnym wobec członków rodziny był tematem wystąpienia mgr Izabeli

Rajskiej-Kulik z UŚ. Jej badania pokazały, że dominacja jednego ze współmałżonków sprzyja nasileniu przemocy w rodzinie, przy czym dominujące kobiety są ogólnie bardziej skłonne do przemocy aniżeli dominujący mężczyźni.

Na pytanie, czy i jak proces zdrowienia z alkoholizmu wpływa na uczenie się konstruktywnego naprawiania krzywd wyrządzonych sobie i bliskim przez alkoholika odpowiadała dr Agnieszka Pietrzyk z UŚ w referacie pt. *Percepcja trzeźwiejącego alkoholika własnej przemocy w rodzinie*. Wyniki jej badań ujawniają, że alkoholicy z krótkim stażem leczenia odwykowego nie dostrzegają swoich krzywdzących zachowań wobec członków rodziny. Dopiero po ok. 4 latach abstynencji uświadamiają sobie, iż swym zachowaniem, wyglądem narazili bliskich na wstyd i ból z powodu ujawnienia problemu alkoholowego w rodzinie. Ten moment staje się przełomowy w podjęciu przez nich działań naprawczych wobec bliskich.

Temat *Wpływ przemocy w rodzinie na niedostosowanie społeczne i przestępczość nieletnich* omówiła dr Joanna Różańska-Kowol z UŚ. Wykazała iż w rodzinach nieletnich przestępców wystąpiła przemoc w relacjach rodzic — dziecko, rodzic — rodzic lub w obu równolegle. Wraz z eskalacją form przemocy następował też wzrost niedostosowania społecznego nieletnich.

Na zagadnienia profilaktyki agresji dorastających dziewcząt i chłopców zwróciła uwagę dr Jolanta Wolińska z UMCS w Lublinie. Podkreśliła znaczenie otrzymanego w spadku po *ancien régime* braku poszanowania jednostki, konformizmu i kłamstwa, sprzyjających brutalizacji relacji międzyludzkich. Wynika stąd pilna potrzeba tworzenia nowych modeli profilaktyki w dobie przemian ustrojowych RP, lansowania nowych pozytywnych postaw rodzicielskich, mogących odegrać rolę psychokorekcyjną.

W wystąpieniach psychologów nie zabrakło doniesień na temat szkoły i jej roli wobec przemocy w rodzinie. Dr Hanna Przybyła i mgr Aleksandra Skwara z UŚ omówiły temat *Świadomość powszechności zjawiska przemocy w rodzinie według relacji nauczycieli a charakterystyka ich oddziaływań interwencyjnych*. Z przeprowadzonych przez nie badań wynika, iż jedna trzecia nauczycieli bezpośrednio zetknęła się z dziećmi-ofiarami nadużyć ze strony członków rodziny. Badane nauczycielki podejmując środki zaradcze, kierowały sprawę na ręce dyrektora, pedagoga szkolnego lub do poradni psychologiczno-pedagogicznej. Rzadko natomiast wybierały działania o charakterze formalno-prawnym.

Na konieczność dużej ostrożności w diagnozowaniu przez nauczycieli przemocy rodzinnej wobec dziecka wskazała w swym referacie pt. *Rola szkoły wobec przemocy w rodzinie* dr Danuta Rode z UŚ. Ukazane przez nią wyniki badań pozwalają określić pilną potrzebę szkolenia się zarówno w zakresie diagnozowania przemocy w rodzinie, jak i w zakresie form udzielania pomocy dziecku krzywdzonemu.

Mgr Bernadeta Izydorczyk z UŚ poświęciła swoje wystąpienie psychospołecznym uwarunkowaniom zespołu dziecka krzywdzonego. Wskazała, iż spośród 800 badanych i obserwowanych dzieci w Klinice Ogólnopediatrycznej w Zabrzcu w latach 1992—1995 u 400 stwierdzono zespół dziecka maltretowanego, ujawniający się w reakcjach nerwicowych, zaburzeniach psychosomatycznych, zaburzeniach zachowania typu *acting out* oraz w próbach samobójczych.

Referat zespołu psychiatrów z Zakładu Medycyny Katastrof AM w Łodzi i Instytutu Medycyny Wojskowej WAM w Łodzi poświęcony został stanowi psychicznemu i rozwojowi psychoruchowemu dzieci maltretowanych fizycznie i psychicznie wskutek zamierzonych działań osób dorosłych. Stwierdzone przez lekarzy obrażenia stanowiły w większości przypadków zagrożenia zdrowia, a nawet życia, a dzieci wymagały hospitalizacji. Wystąpiło u nich opóźnienie rozwoju psychoruchowego oraz zakłócenia sfery emocjonalnej (łękliwość, nadpobudliwość, trudności w nawiązywaniu relacji z innymi ludźmi).

Lek. med. Wiesław Gadecki z Wojewódzkiego Szpitala w Branicach i mgr Leszek Woszczyk z UŚ przedstawili opinie psychiatryczno-psychologiczne w sprawach z art. 149 k.k., a także dyskusję nad sposobem traktowania dzieciobójstwa w literaturze poświęconej tematyce porodu oraz wpływ dzieciobójstwa na stan psychiczny kobiet.

Temat *Problemy przemocy w opiniodawstwie psychiatrycznym na potrzeby sądu* zaprezentował dr Jerzy Pobochoa z PAM w Szczecinie. Z kolei mgr Stanisław Dybich z KW Policji w Katowicach w referacie *Problematyka przemocy w rodzinie w postępowaniu przygotowawczym* zwrócił uwagę na fakt wzrostu liczby zgłoszeń tego typu spraw przez same ofiary i wszczętych przez policję dochodzeń.

Z dużym zainteresowaniem spotkał się referat dr Danuty Raś i mgr Tatiany Betke z UŚ pt. *Dlaczego zabijają?* Referentki przedstawiły próbę analizy różnic w procesie demoralizacji nieletnich, popełniających czyny karalne pospolite (np. kradzieże) i popełniających czyny o najwyższym stopniu szkodliwości społecznej — zbrodnie.

Dr Bogumiła Kosek-Nita z UŚ omówiła temat *Problem przemocy wśród dorastającej młodzieży*, koncentrując się na stanie bezpieczeństwa uczniów na terenie szkoły. Podkreśliła niepokojący fakt coraz powszechniej stosowanej przez nauczycieli przemocy w stosunku do uczniów.

Referat dr Ewy Jarosz z UŚ poświęcony był podstawowym strategiom interwencji wobec rodzinnej przemocy w stosunku do dzieci. Pokazała ona dwa podstawowe modele interwencji — pomocniczo-edukacyjny i represyjno-kontrolujący, podkreślając, iż zdecydowana polaryzacja podejść w praktycznych rozwiązaniach nie wydaje się wskazana. Dlatego też optuje za trzecim modelem, swoistym kompromisem, który można by nazwać pomocniczo-kontrolującym.

Dr Anna Nowak z UŚ omówiła natomiast ingerencję sądu opiekuńczego w wykonywanie władzy rodzicielskiej jako formę ochrony dziecka przed przemocą rodzicielską. Za najważniejszą kwestię uznała zmianę stereotypów, postaw i nastawień dorosłych wobec dzieci w celu uwrażliwienia społeczeństwa na problem przemocy wobec dzieci, krzywdzenia ich w rodzinach, szkołach, placówkach opiekuńczych.

Dr Andrzej Mirski z UJ podjął temat *Profilaktyka w dziedzinie przemocy w rodzinie na terenie województwa krakowskiego* i przedstawił pracę ośrodków przeznaczonych dla ofiar przemocy rodzinnej, takich jak: Grupa Karamazow, Schronisko dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, Feministyczne Centrum Kobiet, Krakowski Ośrodek Interwencji Kryzysowej, Krakowski Program „Bezpieczne Miasto”, czy też Program PTMPU DSDE (Developing Services for Democracy in Europe).

Dr Paweł Szczukiewicz z UMCS w Lublinie omówił *Psychologiczny portret ofiary przemocy rodzinnej*, opracowany na podstawie badań w Lubelskim Ośrodku Pomocy Osobom Dotkniętym Domową Przemocą. Jego uzupełnieniem było wystąpienie dr Dariusza Malickiego z tegoż Ośrodka, poświęcone profilowi statystyczno-socjologicznemu klientów Ośrodka Pomocy Osobom Dotkniętym Domową Przemocą w Lublinie.

Rozbudowaną socjologiczną analizę zjawiska przemocy w rodzinie przedstawiły w swym wystąpieniu mgr Agata Woźniak-Krakowian i mgr Beata Pawlica z WSP w Częstochowie. Podkreśliły wzrost poziomu agresji społecznej, w tym rodzinnej, w ostatnich latach. Według ich badań sprawcą najczęściej był mężczyzna w wieku 30—49 lat, pracujący, zwykle wcześniej nie karany, ale czyn popełniający w stanie nietrzeźwym. Badania dotyczyły lat 1990—1995. Ofiarami sprawców były najczęściej dzieci, a następnie kobiety, ich partnerki życiowe.

W smutnym obrazie zjawiska przemocy wewnątrzrodzinnej w Polsce do by przemian ustrojowych zabrakło opisów-głosów przedstawicieli zawodów prawniczych: sędziów, prokuratorów, adwokatów. Można w tym miejscu tylko wyrazić żal, iż zgłoszony przez prof. Macieja Tarnawskiego z UAM referat nt. *Przestępstwa przeciwko rodzinie na tle seksualnym w aktualnym prawie karnym oraz w projekcie Kodeksu Karnego* nie został przedstawiony z powodu nieobecności autora propozycji. Pozostaje jedynie żywić nadzieję, że będzie można poznać go w materiałach konferencyjnych po to, by usłyszeć głos prawnika w społecznej dyskusji o niepokojącym zjawisku przemocy w rodzinie.